

Verslag voorjaarsbijeenkomst 2014. Gerard Bergsma

De voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op donderdag 10 april 2014 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 28 leden van de Vlinderwerkgroep. Tevens waren er vier gasten, de heer en mevrouw Hekstra, de heer Brinkgreve en mevrouw Eizinga. De Vlinderstichting werd vertegenwoordigd door Ties Huigens en Jippe van der Meulen. Afmelding wegens verhindering waren er van Johan Pelsler en Reinie Piersma.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom.

Naturalis Biodiversity Center in Leiden is van plan om natuurtijdschriften online beschikbaar te stellen. Ons blad Flinterwille zal daar ook voor in aanmerking komen. Dat betekent dat de inhoud openbaar is en het tevens mogelijk zal zijn om de tijdschriften geheel digitaal doorzoekbaar te maken. Siep vraagt of hier bezwaren tegen zijn; dat blijkt niet het geval, men vindt dit een goed plan.

Met de populaties van de Sleedoornpage in Wolvega gaat het niet geweldig. Op maandag 27 januari is in Wolvega weer op de twee bekende locaties (ijsbaan en sportvelden) naar eitjes van de Sleedoornpage gezocht. Het aantal gevonden eitjes langs de ijsbaan was beduidend minder dan voorgaande jaren, omdat er rigoureuus sleedoorns waren gesnoeid. Later in het voorjaar heeft Gerrit Padding met hulp van Siep & Jannie Sinnema eitjes van de Sleedoornpage uitgezet op sleedoornstijgen in een boomwal in de buurt van Oldemarkt op de grens van Friesland en Overijssel teneinde een nieuwe populatie Sleedoornpages te creëren.

2. Verslag najaarsbijeenkomst 2013.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

De Vlinderstichting stuurde een pakket boeken naar het secretariaat van de Vlinderwerkgroep. Achtereenvolgens:

- *Nachtvlinders belicht* (het nieuwe boek met alles over nachtvlinders)
- *Dagvlinders en libellen in de Alblasserwaard*
- *Vlinders in het Groene Woud* (een Nationaal Landschap in Noord-Brabant)
- *Op de bres voor de Zeeuwse Zes* (een actieplan voor zes typische en/of bedreigde dagvlinders van Zeeland)
- *Vlinders van Duin tot Dijk* (Noord-Holland)
- *Dagvlinders in de Benelux* (een nieuw boek van auteur Frits Bink)

Bovengenoemde boeken liggen op de tafel ter inzage.

4. Financiën: voorstel contributieverhoging.

Onze penningmeester Luut de Zee legt uit, dat er 10 jaar geen verhoging van de contributie (€ 5,00) is geweest. De financiële reserve van de Vlinderwerkgroep raakt echter op door stijgende drukkosten van de Flinterwille. Het bestuur heeft een berekening gemaakt en stelt voor om de contributie naar € 10,00 te verhogen. Dit is een forse stijging, maar wel noodzakelijk om de zaak in het gareel te houden. Het voorstel wordt aangenomen door de aanwezige leden.

5. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Gerrit Tuinstra presenteert de tweede versie van de Voorlopige Atlas van de Macronachtvlinders in Friesland. De eerste versie dateert van 2008, dus alweer 6 jaar oud. Inmiddels zijn er veel nieuwe gegevens beschikbaar gekomen. In combinatie met een nieuwe werkwijze voor het aanleveren en verwerken van waarnemingen was dit aanleiding om een vervolgversie te maken.

De verschillen tussen de 1e en de 2e zijn:

2008	2014
Eén periode	Drie perioden
Van 1986 t/m 2007	Alles tot 2014
Niveau van uurhokken (5x5 km)	Niveau van kilometerhokken (1x1 km)
Kleine kaartjes	Grotere, gedetailleerde kaarten
135.000 gegevensregels	243.000 gegevensregels
Ruim 600 soorten	674 soorten
Zonder naamlijst	Met naamlijst
Met foto's van diverse soorten	Zonder foto's

Gerrit raadpleegde de volgende bronnen om de nieuwe voorlopige atlas te kunnen vervaardigen: de database van de Vlinderwerkgroep Friesland, het databestand "Noctua" van de Werkgroep Vlinderfaunistiek & De Vlinderstichting, het boek "De Vlinders van Friesland" (Lempke, 1985), het bestand van Natuurmuseum Fryslân.

De nieuwe voorlopige atlas geeft de gegevens (waarnemingen) weer in drie perioden, namelijk van vóór 1985, van 1985 t/m 1999 en van 2000 t/m 2013.

Het doel van de nieuwe voorlopige atlas is om een beeld te krijgen van de verspreiding van soorten van "toen en nu", om invoer- en determinatiefouten te corrigeren, om ontbrekende waarnemingen aan te vullen en om eventueel geconstateerde onjuiste waarnemingen te verwijderen. Kortom, het realiseren van een zo volledig mogelijk waarnemingenbestand met daarin zo weinig mogelijk fouten!

De atlas is digitaal beschikbaar (circa 300 mb groot) met de tekst, een doorzoekbare PDF plus een naamlijst in excel en kan worden opgevraagd bij Gerrit. Er zal worden getracht om de digitale atlas op de website van de Vlinderwerkgroep Friesland te plaatsen. Een geprinte versie (beperkte oplage) is beschikbaar voor leden van de Vlinderwerkgroep die zich met macronachtvlinders

bezighouden. De atlas kon worden gemaakt dankzij een forse financiële bijdrage van De Vlinderstichting!! Voor verdere informatie en uitleg verwijst Gerrit naar de tekst en inhoud van de Voorlopige Atlas.

De voorzitter bedankt Gerrit voor zijn inspanningen om dit alles op zo'n korte termijn voor elkaar te krijgen.

Valentijn van Bergen vond een Doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*) in een bijennest/bijenkorf.

Judith Bouma: de Groentjes en de Boomblauwtjes vliegen alweer in het Fochtelooërveen; verder zag ze daar veel rupsen van de Rietvink (*Euthrix potatoria*) en van de Grauwe borstel (*Dicallomera fascelina*).

Saskia Hoornveld meldt 3 Atalanta's plus een mannetje Oranjetipje.

Hein Boersma vertelt over de succesvolle reis met Siep & Jannie Sinnema en Gerard Bergsma in december 2013 naar Ebogo in Kameroen. Er zijn daar nu bijna 1000 soorten dagvlinders waargenomen.

Sake Roodbergen is momenteel bezig om een Friestalig boek over nachtvlinders te maken. Hij zou graag foto's van nachtvlinders en bijbehorende rupsen voor het boek willen hebben. Er gaat een lijst rond om zich op te geven.

Siep Sinnema: tijdens een expeditie in 2011 in Papua Nieuw Guinea ving hij een nieuwe nachtvlindersoort in het Arfakgebergte op de Vogelkop. De vlinder behoort tot de familie van de *Erebidae* en de subfamilie van de *Arctiinae*; hij is door Rob de Vos beschreven en die heeft hem de naam *Spilosoma sinnemorum* gegeven! Nederlandse verwanten van deze vlindersoort zijn de Witte tijger (*Spilosoma lubricipeda*), de Gele tijger (*Spilosoma lutea*) en de Sneeuwbeer (*Spilosoma urticae*).

6. Pauze.

7. Presentatie “Nachtvlinders: belangrijk, maar bedreigd” door Ties Huigens van de Vlinderstichting.

Uitgangspunt voor Ties is het begin 2013 gelanceerde boek “*Nachtvlinders belicht*”; een uitgave van De Vlinderstichting en de Werkgroep Vlinderfaunistiek. Een belangrijk onderdeel van dit boek is de beschrijving van het voorkomen en de verspreiding van de Nederlandse macronachtvlinders en de veranderingen die daarin plaats vonden gedurende de laatste 150 jaar. Via deze publicatie is voor het eerst de toestand van de Nederlandse nachtvlinderfauna in kaart gebracht. Het moet hiermee een extra stimulans geven aan verdere faunistische en ecologische studie van nachtvlinders.

In Nederland komen 70 soorten dagvlinders, 800 soorten macronachtvlinders en 1400 soorten micronachtvlinders voor. Wereldwijd leven er naar schatting zo'n 130.000 soorten nachtvlinders. Nachtvlinders spelen een belangrijke rol in de natuur. Ze gelden als indicatoren voor de kwaliteit van de natuur, ze fungeren als bestuivers en dienen als voedsel voor o.a. vogels en vleermuizen. Het voedsel van

de nachtzwaluw bestaat voor circa 80% uit nachtvlinders. Ook processievlinders (*Thaumetopoeidae*) worden door deze vogel geconsumeerd. De Granietuil (*Lycophotia porphyrea*) is zelfs zijn belangrijkste prooi.

Nachtvlinders (en ook dagvlinders) zijn tevens gastheren voor parasitoïden, zoals vele soorten sluipvliegen en sluipwespen. Ze liften vaak mee op vrouwtjesvlinders die reeds gepaard hebben. Zodra de vlinders hun eitjes afzetten, worden deze door de sluipvliegen of sluipwespen geïnjecteerd met hun eigen eitjes. Ties laat dit zien aan de hand van een filmpje. Er zijn inmiddels al zo'n 200 soorten eiparasitoïden gevonden, die op nachtvlinders meeliften. Men onderscheidt *generalisten* (parasitoïden die meerdere nachtvlindersoorten belagen) en *specialisten* (parasitoïden die zich op één bepaalde nachtvlindersoort richten).

Van de 2200 soorten macro- en micronachtvlinders zijn 841 macrosoorten inheems. Hieronder bevinden zich evenwel een aantal soorten, die uit Nederland zijn verdwenen. Na 2001 zijn acht soorten nieuw in Nederland opgedoken. Enkele nieuwe soorten macronachtvlinders die recentelijk in Nederland werden aangetroffen, zijn de Groene geelvleugeluil (*Polyphaenis sericata*) en de Katoengroenuil (*Earias insulana*).

De status van de Nederlandse macronachtvlinders wordt bijgehouden door de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF) door middel van de database **Noctua**, waarin momenteel bijna 4 miljoen waarnemingen zijn opgeslagen.

Het belang van de in 2006 verschenen nachtvlinder-gids van Waring & Townsend en van de beknopte veldgids nachtvlinders die in 2007 op de markt kwam, is groot geweest. Sindsdien is de aandacht voor nachtvlinders in ons land enorm toegenomen. Beide boeken zijn allang uitverkocht. Momenteel is een nieuwe veldgids voor Nederland en België in de maak. Dit betreft een samenwerking tussen De Vlinderstichting, de Werkgroep Vlinderfaunistiek en de Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Tirion Natuur zal weer de uitgever zijn. De verwachte oplevering is 2015.

Door intensief onderzoek is wel duidelijk geworden, dat de achteruitgang van soorten macronachtvlinders in Nederland significant is. In de afgelopen dertig jaar zelfs met een derde! Sommige soorten (zoals korstmosvlinders en bijvoorbeeld ook de Sint-jacobsvlinder en de Sint-jansvlinder) gaan wel vooruit. Zeldzame soorten doen het al langere tijd slechter dan algemene soorten, maar de talrijkheid van algemene soorten gaat eveneens achteruit en dit geldt min of meer voor alle vlinderfamilies. Is de oorzaak hiervan alleen toe te schuiven naar klimaatverandering? Voor de warmteminnende soorten geldt dat ongetwijfeld wél (areaalverschuiving als gevolg van opwarming), maar het vermoeden is, dat veranderingen in de kwaliteit van het Nederlandse landschap een duidelijk negatieve invloed heeft op de biodiversiteit en dus ook op nachtvlinders. De opwarming heeft tot gevolg, dat vroeg vliegende vlinders steeds eerder gaan vliegen en najaarssoorten langer in het jaar blijven doorvliegen.

In “*Nachtvlinders belicht*” is ook een *Voorlopige Rode Lijst Macronachtvlinders* opgenomen. Deze geeft de bedreigingsstatus weer voor alle inheemse macronachtvlinders (841) op basis van waarnemingen tot en met 2011.

Om meer inzicht te krijgen in de oorzaken van de achteruitgang van vlinders en om de juiste beheermaatregelen ter bescherming van de vlinderfauna te kunnen nemen, is kennis van de leefgebieden (habitats) van groot belang. De Vlinderstichting is daarom bezig met onderzoek van de status van bloemrijke plekken met lage begroeiing (akkerranden en graslanden) en lage bloemrijke bermen met een rijk insectenleven, omdat blijkt dat de achteruitgang niet alleen voor vlinders geldt, maar voor alle bloembezoekende insecten.

Als oorzaken van de achteruitgang kunnen worden genoemd: verlies en versnippering van landschappen, klimaatverandering, verdroging, vermessing, verzuring, chemische vervuiling, luchtvervuiling, lichtvervuiling, achteruitgang van nectar- en waardplanten.

Voor wat betreft lichtvervuiling is een **project “Licht op Natuur”** gestart. Zie de website www.lichtopnatuur.org voor meer informatie over dit onderzoek naar de effecten van kunstlicht op flora en fauna in Nederland door toepassing van witte, groene en rode verlichting.

Op 27 juni wordt er een symposium over lichtvervuiling gehouden in Wageningen. André Kuipers zal hier ook aan deelnemen. Deze dag is uitgekozen, omdat dan ook de Nationale Nachtvlinder Nacht (NNN) plaats vindt.

De toekomst zal moeten leiden tot een meetnet met gestandaardiseerde tellingen van nachtvlinders. Men kan hier nu al aan meedoen.

Zie <http://nachtvlinders.invoerportaal.nl>

Bronvermelding: “*Nachtvlinders belicht*”. Zie voor een uitgebreide recensie van dit boek de Flinterwille van maart 2013 op bladzijde 33.

8. Rondvraag.

Er is niets voor de rondvraag.

9. Sluiting.

Siep Sinnema bedankt Ties Huigens voor zijn uitgebreide en boeiende presentatie en wenst allen een goede reis naar huis.